

DEFENSOR LEGIS NRO 4/2000

Pääkirjoitus - Ledare

PITÄVÄTKÖ ASIANAJAJAPUUN JUURET? *(Halten die Wurzeln vom "Anwaltsbaum"?)*

Suomen Asianajajaliiton kuluvan vuoden teema on asianajajan perusarvot. Niinpä asianajajaetiikka ja asianajajaoikeus on monin eri tavoin nostettu esille liiton toiminnassa juuri tänä vuonna. Esi-merkkinä tästä on tämä Defensor Legisin vuoden 2000 teemanumero, jossa käsitellään asianajajaetiikkaa eri näkökulmista. Vuoden teema on luonnollinen jatke liiton viime vuoden teemalle, joka oli oikeusturvan saatavuus. Kansalaisten oikeusturvan tarve legitimoii asianajajajärjestelmän olemassaolon ja muodostaa sen kasvualustan.

Korkeimman hallinto-oikeuden presidentti *Pekka Hallberg* on joskus verrannut oikeutta ja lakia kasvavaan puuhun. Jos asianajajajärjestelmää verrataan samaan kohteeseen, muodostavat asianajajan perusarvot, jotka sivistysvaltioissa ovat säilyneet muuttumattomina ajasta ja paikasta riippumatta, puun juuret. Ne kiinnittävät asianajotoiminnan oikeusturvatarpeesta koostuvaan maape-rään ja luovat perustan niille keinoille, joilla päämiesten etujen turvaaminen käytännössä parhaiten toteutuu. Nämä keinot on kirjattu asianajajien tapaohjeisiin, jotka lähtevät perusarvoista riippumattomuus, ammattitaito, salassapito, jäävittömyys ja rehellisyys. Tapaohjeet muodostavat ikään kuin asianajajapuun rungon, joka – vaikka se lähtökohtaisesti kasvaakin pystysuoraan – tarvittaessa pystyy jossain määrin taipumaan ja mukautumaan ympäristön vaikutteiden mukaan. Asianajajapuun latvus muodostuu sen oksajärjestelmästä ja siinä olevista neulasista. Neulaset kuvaavat yksittäistä asianajajaa tai asianajotoimistoa ja oksat puolestaan liitosta ja sen osastoista muodostuvaa asianajajaorganisaatiota. Liiton hallitusta ja sen toimielimiä voidaan verrata puutarhuriin, jonka tehtävänä on ravita ja tarvittaessa myös karsia asianajajapuuta, jotta se säilyisi mahdollisimman elinkelpoisena ja ryhdikkäänä.

Asianajajapuu näyttää tänä päivänä entistä tuuheammalta. Asianajajien toimintakenttä on viime vuosikymmenen aikana voimakkaasti diversifioitunut. Yhä suurempi osa asianajajista toimii aivan toisenlaisessa toimintaympäristössä ja hoitaa aivan toisenlaisia tehtäviä kuin niitä, joita perinteisesti on yhdistetty asianajajan ammattikuvaan. Tuomioistuinasiat muodostavat vähenevän osan koko toimintakentästä ja ainakin pääkaupunkiseudulla on nähtävissä selviä merkkejä siitä, että niitä hoitaa pienenevä joukko tuomioistuinasioihin erikoistuneita asianajajia, litigaattoreita. Asianajotoiminnan keskeisin ydin – asiakkaan etujen puolustaminen tuomioistuimessa – tulee tulevaisuudessa olemaan asianajan arkea vain ammattikuntamme pienenevälle vähemmistölle.

Asianajajien pelikentän laajennus muodostuu pitkälti liikejuridisesta neuvonannosta, kasvavassa määrin rajat ylittävien liiketoimien yhteydessä. Suomalaiset asianajajat, ja varsinkin nuorempi asianajajapolvi, ovat pystyneet hyvin mukautumaan nopeasti muuttuneisiin toimintaolosuhteisiin ja uudenlaiseen kysyntätilanteeseen. Osa asianajajakuntaa on jo nyt selkeästi integroitumassa kansainvälisen liiketoiminnan neuvonantajista koostuvaan joukkoon.

Liikejuridiikan parissa toimivan asianajajan toimintaympäristö ja hänen roolinsa poikkeavat huomattavasti ”perinteisestä” asianajosta. Jotkut jopa kysyvät, ovatko erilaisuudet niin suuret, ettei

niitä enää voida luontevasti yhdistää samaan ammattirooliin. Ammattikunnan yhtenäisyyden säilyttäminen monimuotoistuvassa asianajajamaailmassa on myös nousemassa merkittäväksi kansainväliseksi keskustelunaiheeksi. Ensimmäiset viitteet siitä, että ainakin ympäristöllä näyttää olevan lisääntyvässä määrin vaikeuksia nähdä ammattikuntamme yhtenäisenä, on saatu sekä EU:n rahapesudirektiivin että WTO:n palvelualojen kansainvälisen sääntelyn harmonisointiin tähtäävän hankkeen käsittelyn yhteydessä. Näihin viesteihin on syytä suhtautua vakavasti.

Kysymys on perimmiltään siitä, soveltuvatko asianajajan perinteiset perusarvot myös pääosin neuvontamuodossa tapahtuvan liikejuridiikan toiminnan perustaksi. Jotkut ovat sitä mieltä, että toisenlaisissa olosuhteissa syntyneet tapaohjeet aikansaeläneinä ja turhia rajoituksia sisältävinä eivät enää sopisi tämän päivän asianajajamaailmaan. Onko asianajajapuun entistä tuuheampi latvus siis tullut liian alttiiksi sitä ravistaville tuulille, vai ovatko asianajajapuun juuret riittävän syvällä ja sen runko riittävän vahva?

Joka vähääkään syvällisemmin pohtii kysymystä, voi tuskin tulla muuhun lopputulokseen kuin siihen, että asianajajan perusarvoihin pohjautuva toiminta takaa parhaan lopputuloksen asiakkaalle myös uudenaikaisessa toimintaympäristössä. Kysymys on vain siitä, onko ne aidosti sisäistetty niin että ne näkyvät myös käytännön toiminnassa.

Perusarvot ovat muotoutuneet alkujaan palvelemaan oikeusturvaa ja nimenomaan päämiehen etua. Niillä on kuitenkin myös toinen puolensa – kutsuttakoon sitä vaikkapa liikkeenjohdolliseksi näkökulmaksi. Ruotsissa tehty tutkimus on osoittanut, että asianajotoimistojen yrityskulttuuri on poikkeuksellisen vahva muihin asiantuntijaorganisaatioihin verrattuna. Tämän on katsottu johtuvan siitä, että perusarvoihin nojautuva identiteetti on voimakkaasti sisäistetty asianajajakunnan piirissä. Vahva, arvoihin perustuva yrityskulttuuri luo pohjan toiminnan tehokkaalle ohjaamiselle ja toimistohenkilökunnan motivoimiselle. Olen itse saattanut ilokseni havaita, että nuoret alalle tulevat lakimiehet näyttävät olevan luontaisesti kiinnostuneita asianajajaeettisistä kysymyksistä. Vastavalmistuneelle asianajotoimiston avustajalle ei kuitenkaan välttämättä ole selvää, että hänen oma toimintansa on lähtökohdiltaan ja perusteiltaan täysin erilainen kuin hänen vaikkapa liikeyrityksen lakiasianosaston palvelukseen siirtyneellä opiskelutoverillaan, joka työssään saattaa hoitaa samantapaisia asioita. Varttuneempien kollegojen haasteena onkin jatkuvasti huolehtia siitä, että toimistoissa työskentelevät nuoremmat kollegat oppivat sisäistämään asianajajana olemisen sisimmän olemuksen.

Puutarhuri voi katsoa puutansa ylpeänä. Maaperä on hedelmällinen, juuret ovat syvällä ja pitävät, runko on vahva ja terve ja latvus näyttää hyvin karsitulta ja kuitenkin tuuhealta. Asianajajapuulla on kaikki edellytykset säilyä terveenä ja ryhdikkäänä, edellyttäen, että sen neulaset saavat jatkuvasti ravintoa. Ravinto muodostuu pohdiskelua herättävistä ajatuksista ja keskustelusta. Ravinnon tarve on erityisen suuri voimakkaan kasvun aikana. Tämän vuoksi tämäkin teemanumero on syntynyt.

Tomas Lindholm